

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан соціально-гуманітарного факультету

Оксана ГОМОТЮК

« 29 » 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ

« 29 » 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ІННІОТ

Святослав ЛИТЕЛЬ

« 29 » 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Патопсихологія»

ступінь вищої освіти – бакалавр

галузь знань – 05 – Соціальні та поведінкові науки

спеціальність – 053 – Психологія

освітньо-професійна програма – «Психологія»

кафедра психології та соціальної роботи

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Екз. (сем.)
Денна	2	4	30	30	4	8	78	150	4
Заочна	2	4	8	4	-	-	138	150	4

Тернопіль – ЗУНУ
2025

Робоча програма розроблена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 – Психологія, затвердженої Вченою радою ЗУНУ (протокол № 11 від 26.06. 2024 року).

Робочу програму склала професор кафедри психології та соціальної роботи, д.психол.н., професор **Буняк Надія Андрониківна**.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології та соціальної роботи, протокол № 1 від «26» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри психології та соціальної роботи, д.психол.н., професор

Андрій ГІРНЯК

Гарант ОП «Психологія»
д.психол.н., професор

Андрій ГІРНЯК

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“ ПАТОПСИХОЛОГІЯ”

1. Опис дисципліни “Патопсихологія”

Дисципліна «Патопсихологія»	Галузь знань, спеціальність, ОПП, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 5	Галузь знань – 05 – “Соціальні та поведінкові науки”	Статус дисципліни блок обов’язкових дисциплін, цикл професійної підготовки Мова навчання українська
Кількість залікових модулів – 5	спеціальність – 053 –“ Психологія”	Рік підготовки: <i>Денна – другий</i> <i>Заочна – другий</i> Семестр: <i>Денна – четвертий</i> <i>Заочна – четвертий</i>
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма – «Психологія»	Лекції: <i>Денна – 30 год.</i> <i>Заочна – 8 год.</i> Практичні заняття: <i>Денна – 30 год.</i> <i>Заочна – 4 год.</i>
Загальна кількість годин: 150	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Самостійна робота: <i>Денна – 78 год.</i> <i>Заочна – 138 год.</i> Тренінг – 8 год. Індивідуальна робота: <i>Денна – 4 год.</i>
Тижневих годин: денна форма навчання – 10.0 з них аудиторних – 4.8		Вид підсумкового контролю – <i>екзамен</i>

2. Мета і завдання вивчення дисципліни «Патопсихологія»

2.1. Мета вивчення дисципліни.

Мета вивчення дисципліни – знайомство майбутніх психологів з основними теоретичними положеннями та поняттями, основними методами та процедурами в галузі патопсихології.

2.2. Завдання вивчення дисципліни:

- сформувані знання студентів про закономірності розпаду психічної діяльності і властивостей особливості у співставленні із закономірностями формування і протікання психічних процесів в нормі;
- сформувані знання студентів про закономірності перекручувань відтворюючої діяльності мозку;
- розкрити особливості патопсихологічних синдромів та їх складові;
- забезпечити оволодіння методами патопсихологічного обстеження та діагностичними методами патопсихологічних досліджень;
- домогтися опанування студентами сутністю, причинами і проявами розладів пізнавальних психічних процесів;
- розвинути у студентів вміння робити психологічний аналіз складних ситуацій взаємодії з особами, які мають відхилення у психічному розвитку;
- навчити студентів на основі результатів психологічної діагностики робити психологічні висновки, а також розробляти й впроваджувати відповідні програми психологічної корекції.

2.3 Найменування компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни.

СК1.Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК2.Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3.Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема в контексті організації заходів раннього втручання).

СК5.Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни.

Набуття студентами компетентності з курсу можливе за актуалізації їхніх знань з дисциплін «Загальна психологія», «Психофізіологія».

2.5. Результати навчання.

Результат навчання даної дисципліни деталізує такі програмні результати:

ПРН1.Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПРН2.Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПРН5.Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

3. Програма навчальної дисципліни: **Змістовий модуль 1. ЗАВДАННЯ ПАТОПСИХОЛОГІЇ**

Тема 1. Завдання патопсихології та поняття «норми психіки»

Патопсихологія як наука. Історія розвитку патопсихології. Завдання патопсихології. Структура розладів психічної діяльності та особистісних властивостей психічно хворих.

Явища, зумовлені захворюванням у співставленні із закономірностями формування та перебігу психічної діяльності в нормі.

Діяльність патологічного психолога з організації патопсихологічного обстеження. Принципи побудови патопсихологічного дослідження. Методи патопсихологічного дослідження. Патопсихологічні синдроми.

Тема 2. Патопсихологічні методи досліджень

Основні методи патопсихологічної діагностики за наявності розладів тих чи інших сфер психічної діяльності. Розробка методів дослідження, які дозволяють оцінити ефективність різних способів терапії. Експериментально психологічні (патопсихологічні) методи дослідження. Дослідження індивідуально-психологічних особливостей людини.

Тема 3. Патопсихологічне обстеження дітей дошкільного та шкільного віку

Патопсихологічне обстеження дітей дошкільного віку. Патопсихологічне обстеження дітей шкільного віку.

Змістовий модуль 2. ПАТОЛОГІЯ ПСИХІЧНИХ ПРОЦЕСІВ, ОСОБИСТОСТІ, ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВЕДІНКИ

Тема 4. Розлади відчуття та сприймання

Розлади відчуття та сприймання. Відомості з психології відчуття, що є основою симптомів і синдромів захворювань. Розлади відчуття: анестезія (та її види), сінестезія, парестезія, сенестопатія, свербіж, зміни больової чутливості.

Відомості з психології сприймання, що є основою симптомів і синдромів захворювань. Розлади сприймання: ілюзії, галюцинації, психосенсорні розлади, афективні, вербальні ілюзії, парейдолії. Класифікація галюцинацій за органами відчуттів та ступенем складності; істинні та псевдогалюцинації. Психосенсорні розлади та порушення схеми тіла: мікропсії, макропсії, метаморфопсії, парестезії, сенестопатії, порушення "схеми тіла", дереалізація, деперсоналізація.

Тема 5. Розлади свідомості, уваги, пам'яті

Критерії розладів свідомості. Клінічні форми розладів свідомості: непродуктивні – виключення - обнубіляція, сомнолентність, сопор, кома, і продуктивні – затьмарення - делірій, онейроїд, аменція. Приимеркові стани: без продуктивних симптомів – амбулаторний автоматизм, транс, фуга,

сомнамбулізм; і з продуктивними симптомами: галюцинації, страх, агресивно-руйнівні дії.

Відомості з психології уваги, що є основою симптомів і синдромів захворювань. Розлади уваги: апрозексія, гіперметаморфоз, відволікальність, селективна вибірковість уваги, підвищене виснаження уваги, ускладнення переключення уваги.

Відомості з психології пам'яті, що є основою симптомів і синдромів захворювань. Класифікація розладів пам'яті. Коротка характеристика проявів розладів пам'яті і причини виникнення.

Амнезії: гостра епізодична; загальна прогресуюча амнезія; тимчасова амнезія та її різновиди (ретроградна, антероградна, ретро-антероградна, часткова, ретардована).

Парамнезії: продуктивні (конфабуляції) і непродуктивні (псевдоремінісценції); криптомнезії. Корсаковський амнестичний синдром та його складові. Гіпермнезії, їх діагностичне значення. Методи дослідження пам'яті та способи виявлення їх розладів.

Тема 6. Розлади мислення

Відомості з психології мислення, що є основою симптомів і синдромів захворювань. Розлади мислення – класифікація. Розлади мислення за темпом: прискорення, уповільнення, затримка, тугорухомість. Розлади мислення за формою: надмірно обстійне, резонерство, розірваність, паралогічне, стереотипії, аутистичне, незв'язане, персерверації. Розлади мислення за змістом: маячні ідеї, надцінні ідеї, нав'язливі ідеї. Фобії. Синдром нав'язливих дій: ананкастичний. Форми маячення – несистематизоване (параноїдне) та систематизоване (паранойяльне). Синдроми маячення - параноїдний, парафренний, паранойяльний, синдром Котара. Опанування навичками виявляти основні симптоми та синдроми розладів мислення за допомогою клініко-психопатологічного методу та із застосуванням патопсихологічного дослідження.

Тема 7. Розлади емоцій і волі

Відомості з психології емоцій, що є основою симптомів і синдромів захворювань. Розлади емоцій і почуттів. Депресії у дітей та підлітків, відтінки депресивного афекту. Особливості страхів, їх забарвлення у молодшому шкільному віці. Страхі підліткового віку. Відомості з психології волі, що є основою симптомів і синдромів захворювань. Розлади волі.

Депресивний стан (меланхолійний синдром) та симптоми що входять до нього.

Маніакальний стан (маніакальний синдром) та симптоми, що входять до нього. Апатія, послідовність виникнення її виявів. Дисфорія: туга, злість страх, агресивність та тенденції до здійснення суїциду. Слабкодухість – дратівлива емоційна слабкість. Психомоторні (рухові) розлади. Гіперкінезія – рухове збудження, його різновиди (маніакальне, кататонічне, гебефренічне, епілептиформне, панічне). Акінезія – загальмованість, ступорозні стани, їх різновиди (меланхолійний, кататонічний, епілептичний, реактивний ступор).

Паракінезія – парадоксальні рухові реакції. Кататонічні розлади: кататонічний ступор та кататонічне збудження. Кататонічні симптоми: негативізм (активний і пасивний), мутизм, імпульсивні дії, парадоксальні мімічні реакції, рухове заціпеніння, стереотипія, симптом повітряної подушки, воскова гнучкість, симптом драбини, ехофеномени, амбівалентність, амбітендентність.

Тема 8. Розлади поєднані з розвитком, розумова відсталість

Затримка психічного розвитку – види і коротка характеристика. Методи патопсихологічної діагностики.

Визначення поняття олігофренія. Дані про розповсюдження розумової відсталості та затримки розвитку. Ступені олігофренії: ідіотія, імбецильність, дебільність.

Диференційовані форми олігофренії: амавротична ідіотія, мікроцефалія, гідроцефалія, кретинізм – мікседема, хвороба Дауна, травматична, ензимопатії, дізостична, інфекційного походження. Питання діагностики та диференційної діагностики олігофреній. Профілактичні та реабілітаційні заходи, вирішення експертних питань відносно хворих на олігофренії.

Тема 9. Психопатичний розвиток і види неправильного виховання

Визначення поняття психогенних захворювань та основні їх форми (реактивні психози, неврози, патологічний розвиток особистості). Визначення понять емоційний стрес психічна травма. Загальні клінічні ознаки психогенних розладів (критерії Ясперса). Гострі афективно-шочові реакції: ступорозний стан, присмерковий стан, ганзеровський синдром. Затяжні психогенні реакції: психогенна депресія, параноїдний синдром, шизоформні реакції. Невротичні синдроми: астенічний, ананкастичний синдроми, синдром істеричних реакцій. Різновиди істеричних реакцій. Типи психогено-ситуаційного розвитку: параноїчний, ананкастичний, іпохондричний, депресивний, істеричний. Психопатія, визначення та критерії діагностики. Систематика психопатії: астенічна, психастенічна, істерична, шизоїдна, епілептоїдна, циклоїдна, параноїчна. Форми динаміки психопатії: реакція, декомпенсація, компенсація, фаза, розвиток. Біологічні та психологічні методи лікування психогенних розладів. Соціальна, судова та військова експертиза хворих на психогенні психічні розлади та психопатії.

Тема 10. Форми вияву розладів поведінки

Поняття про деліквентну поведінку. Форми вияву порушень поведінки: втечі з дому, бродяжництво, рання алкоголізація як форма токсикоманії, девіації сексуальної поведінки, поведінка, що спрямована на умисне спричинення власної смерті. Особливості руйнівної поведінки при різних типах акцентуації характеру у підлітків.

Тема 11. Неврози

Неврози. Причини і механізми виникнення неврозів. Класифікація неврозів.

Коротка характеристика різних типів неврозів. Невротичні розлади в підлітковому віці.

4. Структура залікового кредиту з дисципліни “Патопсихологія”

(денна форма навчання)

Перелік тем	Кількість годин					
	Лекції	Практ. заняття	СРС	ІРС	Тренінг	Контр. заходи
Змістовий модуль 1. Завдання патопсихології						
Тема 1. Завдання патопсихології та поняття «норми психіки»	4	4	7	1	3	Поточне опитування, реферати, тестування
Тема 2. Патопсихологічні методи досліджень	4	4	12			
Тема 3. Патопсихологічне обстеження дітей дошкільного та шкільного віку	4	4	7			
Змістовий модуль 2. Патологія психічних процесів, особистості, діяльності, поведінки						
Тема 4. Розлади відчуття та сприймання	2	2	6	2	5	Поточне опитування, реферати, тестування
Тема 5. Розлади свідомості, уваги, пам'яті	2	2	6			
Тема 6. Розлади мислення	2	2	6			
Тема 7. Розлади емоцій і волі	2	2	6	1	5	Поточне опитування, реферати, тестування
Тема 8. Розлади поєднані з розвитком, розумова відсталість	2	2	10			
Тема 9. Психопатичний розвиток і види неправильного виховання	4	4	8			
Тема 10. Форми вияву розладів поведінки	2	2	5			
Тема 11. Неврози	2	2	5			
Разом	30	30	78	4	8	

(заочна форма навчання)

Перелік тем	Кількість годин		
	Лекції	Практ. заняття	СРС
Змістовий модуль 1. Завдання патопсихології			
Тема 1. Завдання патопсихології та поняття «норми психіки»	2	2	12
Тема 2. Патопсихологічні методи досліджень			12
Тема 3. Патопсихологічне обстеження дітей дошкільного та шкільного віку			12
Змістовий модуль 2. Патологія психічних процесів, особистості, діяльності, поведінки			
Тема 4. Розлади відчуття та сприймання	4	2	12
Тема 5. Розлади свідомості, уваги, пам'яті			12
Тема 6. Розлади мислення			12
Тема 7. Розлади емоцій і волі			12
Тема 8. Розлади поєднані з розвитком, розумова відсталість			15
Тема 9. Психопатичний розвиток і види неправильного виховання	2		15
Тема 10. Форми вияву розладів поведінки			12
Тема 11. Неврози			12
Разом	8	4	138

5. Тематика практичних занять з дисципліни «Патопсихологія»

Денна форма

Практичне заняття № 1-2

Тема: «Завдання патопсихології та поняття «норми психіки»»

Мета: забезпечити оволодіння студентами знаннями про закономірності розпаду психічної діяльності і властивостей особливості у співставленні із закономірностями формування і протікання психічних процесів в нормі; особливостями патопсихологічних синдромів та їх складовими.

Питання для обговорення:

1. Патопсихологія як наука. Завдання патопсихології. Світова історія розвитку поглядів на патологію.

2. Діяльність патологічного психолога з організації патопсихологічного обстеження.

3. Принципи побудови патопсихологічного дослідження.

а) встановлення рівня кількісного відхилення від “нормального стандарту”;

б) системний якісний аналіз розладів психічної діяльності;

в) апеляція до особистості хворого; актуалізація особистісного ставлення недужого;

г) виявлення не лише змінених функцій, але і тих, що залишилися збереженими для опори на них у психокорекційній роботі.

4. Методи патопсихологічного дослідження.

5. Патопсихологічні синдроми. (Патопсихологічні реєстр-синдроми (за І.А. Кудрявцевим), розлади, що їх характеризують):

а) шизофренічний;

б) афективно-ендогенний;

в) олігофренічний;

г) екзогенно-органічний;

д) ендогенно-органічний;

е) особистісно-аномальний;

є) психогенно-психотичний;

ж) психогенно-невротичний.

Тематика рефератів:

1. Історія розвитку поглядів вітчизняних вчених на психічну патологію.

2. Історія розвитку поглядів зарубіжних вчених на психічну патологію.

3. Відмінності у поглядах вітчизняних та зарубіжних вчених на психічну патологію.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Скласти глосарій категорій і понять у вигляді кросворду.

2. Скласти бібліографію.

3. Складові патопсихологічних синдромів.

Практичне заняття № 3-4

Тема: «Патопсихологічні методи досліджень»

Мета: висвітлити методи патопсихологічного обстеження та діагностичні методи патопсихологічних досліджень.

Питання для обговорення:

1. Експериментально психологічні (патопсихологічні) методи дослідження.

а) експеримент – як основний (базовий) метод дослідження;

б) правила проведення (побудови) експерименту.

2. Методи патопсихологічної діагностики.

Тематика рефератів:

1. Прийоми і методи патопсихологічної діагностики сфер психічної діяльності.

2. Відмінності в інтерпретації методів патопсихологічної діагностики сфер психічної діяльності.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Методи патопсихологічних досліджень.

2. Методи патопсихологічної діагностики за сферами психічної діяльності.

Практичне заняття № 5-6

Тема: «Патопсихологічне обстеження дітей дошкільного та шкільного віку»

Мета: розкрити особливості здійснення патопсихологічного обстеження на вікових етапах дошкільного та шкільного віку.

Питання для обговорення:

1. Патопсихологічне обстеження дітей дошкільного віку.

2. Патопсихологічне обстеження дітей шкільного віку.

Тематика рефератів:

1. Принципи патопсихологічного дослідження дітей дошкільного віку в умовах стаціонару.

2. Принципи патопсихологічного дослідження дітей шкільного віку в умовах стаціонару.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Методи патопсихологічної діагностики дітей шкільного віку.

2. Методи патопсихологічної діагностики дітей дошкільного віку.

Практичне заняття № 7

Тема: «Розлади відчуття та сприймання»

Мета: розкрити особливості скарг хворого щодо стану власного здоров'я, які істотним чином впливають на хід встановлення патопсихологічного

висновку про недугу та вказують про наявність розладів відчуття і сприймання.

Питання для обговорення:

1. Відомості з психології відчуття, що є основою симптомів і синдромів захворювань.
2. Розлади відчуття та їх прояв:
 - а) кількісні зміни відчуття – анестезія (тотальна, парціальна, корінцева, сегментарна, істерична); гіперестезія; гіпоестезія.
 - б) якісні зміни відчуття – сінестезія; парестезія; сенестопатія; свербіж.
3. Відомості з психології сприймання, що є основою симптомів і синдромів захворювань.
4. Розлади сприймання та їх прояв:
 - а) агнозія (зорова, слухова, смакова, больова, нюхова, тактильна);
 - б) ілюзія (парейдолічна, зорова, дереалізаційні образи, слухова, смакова, больова, нюхова, тактильна);
 - в) симптом Фреголі;
 - г) синдром Капгра;
 - д) симптом дзеркала;
 - е) деперсоналізація (парціальна, тотальна);
 - є) соматоagnoзія (пальцева аутопагнозія, аутопагнозія пози, аутопагнозія половини тіла, розлади орієнтації в правому-лівому, псевдо агнозії);
 - ж) мікропсія;
 - з) макропсія;
 - к) дисмегалопсія;
 - л) порропсія;
 - м)галюцинації і псевдогалюцинації; диференційно-діагностичні критерії;
 - н) розлади сприймання часу (зупинка часу, розтягування часу, втрата почуття часу, сповільнення часу, прискорення часу, зворотній плин часу);
 - о) розлади мотиваційного компоненту сприймання.
3. Психодіагностика розладів відчуття та сприймання:
 - а) сенсорна збудливість;
 - б) проба Ашафенбурга;
 - в) проба Рейхардта; проба Ліпмана.

Тематика рефератів:

1. Синдром Аліси в країні чудес та його прояви.
2. Ілюзії та галюцинації спільне та відмінне.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Методики, які використовуються для дослідження змін відчуття, стимульний матеріал, висновки за результатами досліджень.
2. Методики, які використовуються для дослідження змін сприймання, стимульний матеріал, висновки за результатами досліджень.

Тема: « Розлади свідомості, уваги, пам'яті»

Мета: розкрити особливості скарг хворого щодо стану власного здоров'я, які істотним чином впливають на хід встановлення патопсихологічного висновку про недугу та вказують про наявність розладів свідомості, уваги пам'яті.

Питання для обговорення:

1. Свідомість як інтегрований прояв психічних процесів, що уможливорює сприймання та оцінку дійсності. Зміни у прояві психічних процесів, самосвідомості та підсвідомості як один симптомів захворювань.
2. Стани свідомості: сон, гіпноз.
3. Розлади свідомості та самосвідомості:
 - а) кома;
 - б) сопор;
 - в) оглушення;
 - г) обнубіляція;
 - д) сомнолентність;
 - е) абсанс;
 - к) затьмарена свідомість.
4. Відомості з психології уваги, що є основою симптомів і синдромів захворювань.
5. Розлади уваги.
 - а) апрозексія;
 - б) гіперметаморфоз;
 - в) відволікальність;
 - г) селективна вибірковість уваги;
 - д) підвищене виснаження уваги.
6. Методи дослідження уваги та способи виявлення розладів:
 - таблиці Шульте;
 - коректурна проба;
 - рахунок за Крепеліним;
 - методика Мюнстерберга.
7. Відомості з психології пам'яті, що є основою симптомів і синдромів захворювань.
8. Класифікація розладів пам'яті. Коротка характеристика проявів розладів пам'яті і причини виникнення.
 - а) амнезії: гостра епізодична; загальна прогресуюча амнезія; тимчасова амнезія та її різновиди (ретроградна, антероградна, ретро-антероградна, часткова, ретардована).
 - б) парамнезії: продуктивні (конфабуляції) і непродуктивні (псевдоремінісценції); криптомнезії.
 - в) корсаковський амнестичний синдром та його складові.
 - г) гіпермнезії, їх діагностичне значення.
9. Методи дослідження пам'яті та способи виявлення розладів:
 - тест десяти слів;- піктограма.

Тематика рефератів:

1. Сон – як стан свідомості та його значення для людини.
2. Гіпноз – як стан свідомості.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Методи патопсихологічних досліджень свідомості, випадки, в яких вони використовуються.
2. Методи патопсихологічних досліджень уваги, випадки, в яких вони використовуються.
3. Методи патопсихологічних досліджень пам'яті, випадки, в яких вони використовуються.

Практичне заняття № 9

Тема: «Розлади мислення»

Мета: розкрити особливості скарг хворого щодо стану власного здоров'я, які істотним чином впливають на хід встановлення патопсихологічного висновку про недугу та вказують про наявність розладів мислення.

Питання для обговорення:

1. Відомості з психології мислення, що є основою симптомів і синдромів захворювань.
 2. Розлади мислення – класифікація та суть.
 - а) розлади мислення за темпом: прискорення, уповільнення, затримка, туго рухомість;
 - б) розлади мислення за формою: надмірно обістійне, резонерство, розірваність, паралогічне, стереотипії, аутистичне, незв'язане, персерверації;
 - в) розлади мислення за змістом: маячні ідеї, надцінні ідеї, нав'язливі ідеї. Фобії. Синдром нав'язливих дій - ананкастичний. Форми маячення – несистематизоване (параноїдне) та систематизоване (паранойяльне). Синдроми маячення - параноїдний, парафренний, паранойяльний, синдром Котара.
 3. Коротка характеристика методик дослідження розладів мислення.
 - тести на класифікацію, виключення, силогізми, аналогії, узагальнення;
 - асоціативний експеримент;
 - проблема Евер'є;
 - піктограма;
 - тест дискримінації властивостей понять.
 4. Опанування навичками виявляти основні симптоми та синдроми розладів мислення за допомогою клініко-психопатологічного методу та із застосуванням патопсихологічного дослідження.

Тематика рефератів:

1. Зміни мислення особистості, коли лікар діагностує манію.
2. Манія величності.
3. Манія переслідування.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Методи патопсихологічних досліджень мислення.
2. В яких випадках застосовуються методи патопсихологічних досліджень мислення.
3. Об'єктивна інформація, що подають методи патопсихологічних досліджень мислення.

Практичне заняття № 10

Тема: «Розлади емоцій і волі»

Мета: розкрити особливості скарг хворого щодо стану власного здоров'я, які істотним чином впливають на хід встановлення патопсихологічного висновку про недугу та вказують про наявність розладів емоцій і волі.

Питання для обговорення:

1. Відомості з психології емоцій, що є основою симптомів і синдромів захворювань.

2. Розлади емоцій і почуттів.

а) апатія, послідовність виникнення її проявів;

б) дисфорія: туга, злість, страх, агресивність та тенденції суїциду;

в) слабкодухість – дратівлива емоційна слабкість;

г) психомоторні (рухові) розлади - гіперкінезія – рухове збудження, його різновиди (маніакальне, кататонічне, гебефренічне, епілептиформне, панічне), акінезія – загальмованість, ступорозні стани, їх різновиди (меланхолійний, кататонічний, епілептичний, реактивний ступор), паракінезія – парадоксальні рухові реакції, кататонічні розлади: кататонічний ступор та кататонічне збудження; кататонічні симптоми: негативізм (активний і пасивний), мутизм, імпульсивні дії, парадоксальні мимічні реакції, рухове заціпеніння, стереотипія, симптом повітряної подушки, воскова гнучкість, симптом драбини, ехофеномени, амбівалентність, амбітендентність.

3. Депресії у дітей та підлітків, відтінки депресивного афекту.

4. Особливості страхів та їх забарвлення у молодшому шкільному віці. Страхі підліткового віку.

5. Депресивний стан (меланхолійний синдром) та симптоми що входять до нього.

6. Маніакальний стан (маніакальний синдром) та симптоми, що входять до нього.

7. Відомості з психології волі, що є основою симптомів і синдромів захворювань.

8. Розлади волі:

а) гіпобулія;

б) гіпербулія;

в) абулія.

9. Методи дослідження емоцій і волі та способи виявлення їх розладів:

- тест Спілбергера;

- тест кольорових виборів Люшера.

Тематика рефератів:

1. Симптом аутизму як особливий різновид патологічних ознак вольової сфери.

2. Маніакальний стан та його характеристика.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Методи патопсихологічних досліджень емоцій, в яких випадках вони використовуються.
2. Методи патопсихологічних досліджень волі, в яких випадках вони використовуються.

Практичне заняття № 11

Тема: «Розлади поєднані з розвитком, розумова відсталість»

Мета: розкрити особливості скарг хворого щодо стану власного здоров'я, які істотним чином впливають на хід встановлення патопсихологічного висновку про недугу та вказують про наявність розладів, що поєднані з розвитком чи розумову відсталість.

Питання для обговорення:

1. Затримка психічного розвитку – види і коротка характеристика.
2. Методи патопсихологічної діагностики.
3. Визначення поняття олігофренія. Дані про поширеність розумової відсталості та затримки розвитку.
4. Ступені олігофренії: ідіотія, імбецильність, дебільність.
5. Диференційовані форми олігофренії: амавротична ідіотія, мікроцефалія, гідроцефалія, кретинізм, мікседема, хвороба Дауна, ензимопатії інфекційного походження.
6. Питання діагностики та диференційної діагностики олігофреній.
7. Профілактичні та реабілітаційні заходи, вирішення експертних питань відносно хворих на олігофренію.

Тематика рефератів:

1. Олігофренія зумовлена хромосомною аномалією.
2. Рубеолярна олігофренія.
3. Конституційна олігофренія.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Методи патопсихологічних досліджень інтелекту, в яких випадках вони використовуються.
2. Причини мікроцефалії та гідроцефалії.

Практичне заняття № 12-13

Тема: «Психопатичний розвиток і види неправильного виховання»

Мета: ознайомити студентів із випадками, коли вирішальним фактором формування патологічного характеру особистості є несприятливий вплив довкілля чи тип неправильного виховання в сім'ї.

Питання для обговорення:

1. Психопатія, визначення та критерії діагностики.
2. Систематика психопатії: астенична, психастенична, істерична, шизоїдна, епілептоїдна, циклоїдна, параноїчна.
3. Форми динаміки психопатії: реакція, декомпенсація, компенсація, фаза, розвиток.
4. Біологічні та психологічні методи лікування психогенних розладів.
5. Соціальна, судова та військова експертиза хворих на психогенні

психічні розлади та психопатії.

6. Види неправильного виховання:

- а) потворна гіперпротекція;
- б) домінуюча гіперпротекція;
- в) гіпопротекція;
- г) безнаглядність;
- д) „попелюшка”;
- е) „їжакові рукавиці”.

Тематика рефератів:

- 1. Суперечливе виховання в сім’ї та його значення.
- 2. Роль виховання поза сім’єю.

Питання для самостійного опрацювання:

- 1. Охарактеризуйте особистість, опишіть її поведінку та результати патопсихологічного дослідження за умови наявності у дитини психопатії, сформулюйте висновок.
- 2. Опишіть особливості неправильного виховання особистості, сформулюйте висновок.

Практичне заняття № 14

Тема: «Форми вияву розладів поведінки»

Мета: ознайомити студентів із формами вияву розладів поведінки особистості.

Питання для обговорення:

- 1. Поняття про деліквентну поведінку.
- 2. Форми вияву розладів поведінки:
 - а) втечі з дому і бродяжництво;
 - б) рання алкоголізація як форма токсикоманії.
 - в) девіації сексуальної поведінки;
 - г) поведінка, що спрямована на умисне спричинення власної смерті;
- 3. Особливості руйнівної поведінки при акцентуації характеру у підлітків.

Тематика рефератів:

- 1. Садизм, мазохізм та садо-мазохізм у стосунках людей.
- 2. Причини самогубства серед молоді.

Питання для самостійного опрацювання:

- 1. Опишіть форми розладів поведінки особистості, зазначте мотиви такої поведінки для різних типів акцентуації характеру.

Практичне заняття № 15

Тема: «Неврози»

Мета: ознайомити студентів із основними реакціями особистості на несприятливу ситуацію.

Питання для обговорення:

- 1. Неврози. Причини і механізми виникнення неврозів.
- 2. Класифікація неврозів.

3. Характеристика різних типів неврозів.
4. Невротичні розлади в підлітковому віці.

Тематика рефератів:

1. Невроз нав'язливих станів.
2. Нервова анорексія.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Опишіть форми неврозу, зазначте причину виникнення та поведінку особистості.

Заочна форма

Практичне заняття № 1

Тема: «Завдання патопсихології та поняття «норми психіки»»

Мета: забезпечити оволодіння студентами знаннями про закономірності розпаду психічної діяльності і властивостей особливості у співставленні із закономірностями формування і протікання психічних процесів в нормі; особливостями патопсихологічних синдромів та їх складовими.

Питання для обговорення:

1. Патопсихологія як наука. Завдання патопсихології. Світова історія розвитку поглядів на патологію.
2. Діяльність патологічного психолога з організації патопсихологічного обстеження.
3. Методи патопсихологічного дослідження.
4. Патопсихологічні синдроми. (Патопсихологічні реєстр-синдроми (за І.А. Кудрявцевим), розлади, що їх характеризують).

Тема: «Патопсихологічні методи досліджень»

Мета: висвітлити методи патопсихологічного обстеження та діагностичні методи патопсихологічних досліджень.

Питання для обговорення:

1. Експериментально психологічні (патопсихологічні) методи дослідження.
 - а) експеримент – як основний (базовий) метод дослідження;
 - б) правила проведення (побудови) експерименту.
2. Методи патопсихологічної діагностики.

Тема: «Патопсихологічне обстеження дітей дошкільного та шкільного віку»

Мета: розкрити особливості здійснення патопсихологічного обстеження на вікових етапах дошкільного та шкільного віку.

Питання для обговорення:

1. Патопсихологічне обстеження дітей дошкільного віку.
2. Патопсихологічне обстеження дітей шкільного віку.

Практичне заняття № 2

Тема: «Розлади відчуття та сприймання»

Мета: розкрити особливості скарг хворого щодо стану власного здоров'я, які істотним чином впливають на хід встановлення патопсихологічного висновку про недугу та вказують про наявність розладів відчуття і сприймання.

Питання для обговорення:

1. Розлади відчуття та їх прояв.
2. Розлади сприймання та їх прояв.
3. Психодіагностика розладів відчуття та сприймання.

Тема: «Розлади свідомості, уваги, пам'яті»

Мета: розкрити особливості скарг хворого щодо стану власного здоров'я, які істотним чином впливають на хід встановлення патопсихологічного висновку про недугу та вказують про наявність розладів свідомості, уваги пам'яті.

Питання для обговорення:

1. Свідомість як інтегрований прояв психічних процесів, що уможливорює сприймання та оцінку дійсності. Самосвідомість та підсвідомість. Зміни у прояві психічних процесів, самосвідомості та підсвідомості як один симптомів захворювань.
2. Стани свідомості: сон, гіпноз.
3. Розлади свідомості та самосвідомості.
4. Розлади уваги.
5. Методи дослідження уваги та способи виявлення розладів.
6. Класифікація розладів пам'яті.
7. Методи дослідження пам'яті та способи виявлення розладів.

Тема: «Розлади мислення»

Мета: розкрити особливості скарг хворого щодо стану власного здоров'я, які істотним чином впливають на хід встановлення патопсихологічного висновку про недугу та вказують про наявність розладів мислення.

Питання для обговорення:

1. Розлади мислення – класифікація та суть.
2. Коротка характеристика методик дослідження розладів мислення.

Тема: «Розлади емоцій і волі»

Мета: розкрити особливості скарг хворого щодо стану власного здоров'я, які істотним чином впливають на хід встановлення патопсихологічного висновку про недугу та вказують про наявність розладів емоцій і волі.

Питання для обговорення:

1. Розлади емоцій і почуттів.
2. Розлади волі.
3. Методи дослідження емоцій і волі та способи виявлення їх розладів.

Тема: «Розлади поєднані з розвитком, розумова відсталість»

Мета: розкрити особливості скарг хворого щодо стану власного здоров'я, які істотним чином впливають на хід встановлення патопсихологічного висновку про недугу та вказують про наявність розладів, що поєднані з розвитком чи розумову відсталість.

Питання для обговорення:

1. Затримка психічного розвитку – види і коротка характеристика.
2. Методи патопсихологічної діагностики.
3. Визначення поняття олігофренія. Дані про поширеність розумової відсталості та затримки розвитку.
4. Профілактичні та реабілітаційні заходи, вирішення експертних питань відносно хворих на олігофренію.

Тема: «Психопатичний розвиток і види неправильного виховання»

Мета: ознайомити студентів із випадками, коли вирішальним фактором формування патологічного характеру особистості є несприятливий вплив довкілля чи тип неправильного виховання в сім'ї.

Питання для обговорення:

1. Психопатія, визначення та критерії діагностики.
2. Систематика психопатії та форми її динаміки.
3. Види неправильного виховання.

Тема: «Форми вияву розладів поведінки»

Мета: ознайомити студентів із формами вияву розладів поведінки особистості.

Питання для обговорення:

1. Поняття про деліквентну поведінку.
2. Форми вияву розладів поведінки:
3. Особливості руйнівної поведінки при акцентуації характеру у підлітків.

Тема: «Неврози»

Мета: ознайомити студентів із основними реакціями особистості на несприятливу ситуацію.

Питання для обговорення:

1. Неврози. Причини і механізми виникнення неврозів.
2. Класифікація неврозів.
3. Характеристика різних типів неврозів.
4. Невротичні розлади в підлітковому віці.

6. Самостійна робота студента

Метою даного завдання є розробка *програми патопсихологічного дослідження студента* (зазвичай свого одногрупника, за бажанням – пацієнта реабілітаційного центру, чи обраного самостійно героя з переглянутого художньо-наукового фільму-ілюстрації, книги до курсу патопсихології з патопсихологічними висновками (психіатричними діагнозами) за списком, що запропонований).

Завдання: оформити *висновок патопсихологічного обстеження* як специфічний структурно унормований документ.

Для цього:

- а) підібрати не менше трьох валідних психодіагностичних методик;
- б) провести безпосереднє обстеження обраного однокласника (чи пацієнта реабілітаційного центру чи обраного самостійно героя з переглянутого художньо-наукового фільму-ілюстрації, книги до курсу патопсихології) із використанням відповідного патопсихологічного інструментарію (стимульних матеріалів);
- в) узагальнити та інтерпретувати одержані емпіричні матеріали.

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Висновок патопсихологічного обстеження оформляється за схемою:

1. На початку висновку відмічаються скарги досліджуваного (обстежуваного) на стан пам'яті, уваги, мислення, зниження розумової працездатності тощо.

2. Далі – опис того, як працював обстежуваний в ситуації психологічного дослідження: чи розумів його суть, старанно чи ні виконував завдання, виявляв чи ні цікавість до успіху своєї роботи, чи міг критично оцінити якість власних досягнень. Цю частину висновку варто доповнити матеріалами бесіди, що спеціально організована з обстежуваним.

3. Наступна частина висновку повинна містити відомості про характер пізнавальної діяльності обстежуваного. Бажано розпочинати детальну характеристику з опису основного розладу (за наявності), який виявлений під час дослідження. Необхідно відмітити також комплекс розладів (за наявності), тобто описати психологічний синдром розладу психічної діяльності.

4. Наприкінці висновку подається резюме, що відображає найважливіші дані, отримані під час дослідження, які якраз і виражають структуру основного психологічного синдрому, що виявлений у обстежуваного (пацієнта, героя художньо-наукового фільму-ілюстрації до курсу патопсихології).

5. Резюме повинно містити дані про діагноз захворювання, але опосередковано, через опис структури розладів, що виявлені в експерименті. 5. Вирішення питань працевлаштування обстежуваного, рекомендацій родичам у ставленні до нього, окремо виділити збережені сторони психічної діяльності, план організації психокорекційної роботи.

7. Тренінг з дисципліни

Тема: «Діагностика особливостей емоційно-вольового стану однокласників та укладання патопсихологічного висновку»

Основна мета тренінгу – формування умінь спілкуватися, конструктивно виявляти свої думки, емоції і почуття, допомагати іншим.

Завдання тренінгу:

- 1) оволодіння компетентностями щодо діагностування стану емоційно-вольової сфери однокласників;

2) розробка програми патопсихологічного дослідження та оформлення патопсихологічного висновку як специфічного нормативного документу.

Даний тренінг складається із серій практичних вправ, під час виконання яких студенти можуть оволодіти необхідними вміннями і практично використати набуті теоретичні знання.

Структура тренінгу

Частина тренінгу	Завдання тренінгу	Вправи
Вступна	Створити сприятливий психологічний простір. Засвоїти правила роботи групи. Налагодження зворотного зв'язку “студент-група” і “група-студент”.	Знайомство. Правила. Розминка. Очікування. Вправи на рефлексію.
Основна	Оцінка рівня поінформованості щодо проблеми. Актуалізація проблеми та конкретних завдань для її вирішення. Надання інформації. Засвоєння знань. Формування умінь, навичок. Підведення підсумків щодо змісту роботи.	Інтерактивні техніки. Вправи на оцінку групових процесів, стану групи.
Заключна	Підведення підсумків щодо процесу роботи. Оцінка отриманого досвіду. Налаштування учасників на атмосферу звичайного життя.	Вправи на рефлексію та відновлення сил учасників. Прощання.

Завдання: На основі проведеного тренінгу здійснити діагностику емоційно-вольового стану члена(ів) власної родини, зробити висновок (вки) та розробити тренінг(ги), який би сприяв *гармонізації емоційно-вольового стану*.

8. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни “Патопсихологія” використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студентів:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- реферати, презентації;
- екзамен.

9. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни “Патопсихологія” визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4	Модуль 5
10%	10%	10%	10%	5%	15%	40%

Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне оцінювання	Модульний контроль 2	Тренінг	Самостійна робота	Екзамен
1. Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за теми 1-3 на 1-6 практичних заняттях 2. Модульна робота 1 проводиться на 6 практичному занятті та охоплює теми 1-3. Модульна робота 1 передбачає виконання 20 тестових завдань по 5 балів за тест (максимальна оцінка 100 балів)		1. Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за теми 4-11 на 7-15 практичних заняттях 2. Модульна робота 2 проводиться на 15 практичному занятті та охоплює теми 4-11. Модульна робота 2 передбачає виконання 20 тестових завдань по 5 балів за тест (максимальна оцінка 100 балів)		Оцінка за тренінг визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих під час виконання всіх завдань тренінгу	Оцінка за самостійну роботу визначається як результат виконання завдання самостійної роботи: оформити висновок патопсихологічного обстеження як специфічний структурно унормований документ	1. Відповідь на 2 запитання, кожне з яких 40 балів. Максимальна оцінка 80 балів. 2. Розв'язання 10 тестів по 2 бали максимальна оцінка 20 балів

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

10. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№ п/п	Найменування	Номер теми
1	Мультимедійний проектор	1-11
2	Проекційний екран	
3	Комунікаційне програмне забезпечення (Google Chrome, Firefox)	
4	Наявність доступу до мережі Інтернет	
5	Персональні комп'ютери, ноутбук.	
6	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	
7	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	
8	Програмне забезпечення: ОС Windows	
9	Інструменти Microsoft Office (Word; Excel; Power Point і т. і.)	

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Буняк Н. А. Загальна психологія: лекції. Тернопіль : ФО-П Шпак В.Б., 2018. 300 с.

2. Буняк Н. А. Психологічна експертиза інклюзивного освітнього середовища: теоретичний аналіз. *Психологія і особистість* : науковий журнал. – № 1(21). Київ – Полтава, 2022. С. 9-20.
3. Буняк Н.А. Патопсихологія : навч. посібн. Електронне видання. – режим доступу : <https://moodle.wunu.edu.ua>
4. Буняк Н., Гірняк А. Патопсихологія. Підручник. Тернопіль : ВПЦ «Університетська думка», 2025. 255 с.
5. [Буняк Н.А. Надвичина Т.Л., Бригадир М.Б. Використання VR у психоконсультативній та психотерапевтичній роботі з клієнтами, в яких діагностовано тривожні розлади. Габітус. 2025. № 74. С. 365-370.](#)
6. Етичний Кодекс лікаря України (від 27.09.2009). – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001748-09>
7. Закалик Г. М. Основи клінічної психології : навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2020. 429 с.
8. Ільїна Н. М. Клінічна психологія : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2020. 163 с.
9. Лісовенко А. Ф. Медична психологія: методичні рекомендації для самостійної підготовки здобувачів вищої освіти факультету психології, політології та соціології. Одеса : Фенікс, 2020. 60 с.
10. Мельник А. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. Патопсихологія та спецпрактикум з клінічної психодіагностики : навч.-метод. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 152 с.
11. Пилягіна Г. Я., Хаустова О. О., Чабан О. С. та ін. Медична психологія: в 2-х т. Т.1. Загальна медична психологія. Вінниця : Нова Книга, 2020. 288 с.
12. Пилягіна Г. Я., Хаустова О. О., Чабан О. С. та ін. Медична психологія: в 2-х т. Т.2. Спеціальна медична психологія. Вінниця : Нова Книга, 2020. 496 с.
13. Римша С. В., Рациборинська-Полякова Н. В. Пропедевтика психіатрії з основами загальної психології, патопсихології та психопатології : навч. посіб. Львів : ФОП Марченко Т.В., 2020. 520 с.
14. Савенкова І. І. Клінічна психологія : навч. посіб. Херсон : Айлант, 2018. 302 с.
15. Шкарлатюк К. І. Патопсихологія : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 155 с.
16. Asanova A., Khaustova O. Typical difficult situations in doctor-patient interactions // Psychosomatic medicine and general practice. 2018. Vol. 3(3). P. 1-12.
17. Kring A. M., Johnson S. L., Abnormal Psychology: The Science and Treatment of Psychological Disorders. – Willey, 2018. 640 p.
18. Oba H., Sato S., Kazui H., Nitta Y., Nashitani T., Kamiyama A. Conversational assessment of cognitive dysfunction among residents living in long-term care facilities // International psychogeriatrics. 2018. № 30 (1). P. 87-94.
19. Vaterlaus J. M., Spruance L. A., Frantz K., Kruger J. S. College student television binge watching: Conceptualization, gratifications and perceived consequences // The Social Science Journal. 2019. 56(4). P. 470-479.

